

Сусіденко В.Т., Сусіденко О.В.

АНАЛІЗ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено основні умови та визначено фактори, що визначають рівень фінансової безпеки торговельних підприємств. Зазначається, що саме аналіз факторів допомагає виявити сильні і слабкі аспекти в діяльності підприємства і розробити заходи та напрями дій, за рахунок яких воно могло б підвищити стійкість розвитку та забезпечити свій успіх. У статті виявлено, що саме фінансова безпека торговельних підприємств схильна до впливу посилюючих і дестабілізуючих чинників як зовнішнього, так і внутрішнього впливу. Запропоновано класифікацію забезпечення фінансової безпеки підприємств за трьома складовими економічного процесу: засобів отримання доходу; методів збереження активів та шляхів витрачання доходу.

Ключові слова: фінансова безпека торговельних підприємств, фактори впливу, діяльність підприємства.

Постановка проблеми. Дослідження основних методів оцінки забезпечення фінансової безпеки торговельних підприємств, виявлення основних чинників, які на них впливають – є необхідними для розуміння означеної тематики. На сьогоднішньому етапі стає актуальною розробка системи заходів, які зменшать чи взагалі усунуть значний негативний вплив чинників на фінансову систему сучасного підприємства.

Аналіз основних публікацій. Аналіз факторів, які впливають на фінансову безпеку торговельних підприємств, здійснюється багатьма вченими-економістами. Проте у науковій літературі немає узгодженої думки стосовно складу та класифікації факторів, які здійснюють вплив на формування фінансової безпеки підприємств. Найчастіше їх поділяють на дві групи: внутрішні і зовнішні, та формуються з урахуванням факторів, які впливають на стан економічної безпеки підприємства в цілому.

Формування цілей статті. У сучасному світі впевненість у захищеності фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин відіграє важливу роль. Адже високий рівень фінансової захищеності підприємства гарантує не тільки стабільне та максимально ефективне функціонування, а також високий потенціал розвитку підприємства в майбутньому, певну гарантію суб'єктам господарювання в постійній наявності фінансових ресурсів, саме це і визначає актуальність статті.

Основні результати дослідження. Умовами, що визначають рівень фінансової безпеки торговельних підприємств, є її основні фактори, що визначають причину, рушійну силу будь-якого процесу або явища. Для забезпечення

фінансової безпеки торговельних підприємств на ринку необхідно виявити фактори, що впливають на діяльність підприємства як ззовні, так і з середини.

У свою чергу, аналіз факторів допомагає виявити сильні і слабкі аспекти в діяльності підприємства і розробити заходи та напрями дій, за рахунок яких воно могло б підвищити стійкість розвитку та забезпечити свій успіх. Від того, наскільки повно визначено склад чинників, наскільки точно оцінений рівень інтенсивності їх прояву і можливого збитку або прибутку, залежить ефективність побудови всієї системи забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Так, М.А. Бендикова внутрішні фактори фінансової безпеки торговельних підприємств вважає за необхідне розділити на такі групи:

– матеріально-ресурсне забезпечення, що визначає ресурси і можливості підприємства, зокрема, найбільш важливими в цій групі є виробничі фактори (будівлі, споруди, машини, земля, паливо, енергія, робоча сила);

– забезпечення економічного і технічного розвитку підприємства (інновації, інвестиції, організація праці, підвищення кваліфікації працівників);

– досягнення високого рівня рентабельності (високоєфективна комерційна і постачальницька діяльність) [1, с. 18–19].

Дослідник Т.Ю. Загорельська до внутрішніх факторів фінансової безпеки зараховує: галузеві особливості підприємства; розмір оплаченого статутного капіталу; величину витрат, їх динаміку в порівнянні з грошовими доходами; стан майна і фінансових ресурсів торговельних підприємств, їх склад і структуру [6, с. 111].

Іншу думку має М.В. Фоміна, вона розділяє внутрішні фактори фінансової безпеки торговельних підприємств на основні і другорядні. У свою чергу, до основних факторів фінансової безпеки підприємства вона відносить засоби і предмети праці, а також безпосередньо саму роботу, та, зокрема, фактори професійного розвитку колективу. Неосновними внутрішніми факторами фінансової безпеки підприємства, на її

© Сусіденко Валентин Трохимович, д.е.н., проф., зав. каф. бухгалтерського обліку Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ, м. Ужгород

Сусіденко Олексій Валентинович, к.е.н., ст. викл. каф. міжнародної економіки та економіки підприємства Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, м. Вінниця, medium86@mail.ru

думку, є структурні зрушення, порушення господарської і технологічної дисципліни [7].

С. Кульпінський стверджує: чим більші швидкість оборотності дебіторської заборгованості, прибутковість реалізації продукції і частка власних оборотних коштів, тим безпечніший фінансовий стан підприємства [8, с. 35].

Р.С. Папехин підкреслює, що фінансова безпека залежить від ефективності маркетингової діяльності підприємства, а також від рівня його кадрового потенціалу та організаційної культури [11].

Автор А.Л. Беседін вважає, що зовнішні чинники фінансової безпеки торговельних підприємств відображають економічну ситуацію в державі і за кордоном, в окремих регіонах і на галузевих ринках. Найважливішими з них є величина податкових ставок, рівень відсотків за кредитами, ступінь монополізації галузі, кон'юнктура ринку та інвестиційна активність підприємства [2, с. 66].

Ф.В. Євдокимов підкреслює, що на фінансову безпеку підприємства впливають економічні умови господарювання; платоспроможний попит і рівень доходів споживачів; податкова і кредитна політика уряду; законодавчі акти, якими регламентується діяльність підприємства, а також зовнішньоекономічні зв'язки [5, с. 112–117].

Вчені І.А. Бланк, С.П. Дубецька, С.М. Ільшешенко, Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева та Р.С. Папехин трактують зовнішнє середовище підприємства у формі доміантної ієрархії, на першому рівні якої мезо-, а на другому – макрочинники. На їхню думку, мезофактори безпосередньо впливають на фінансову стабільність функціонування підприємства, а макрофактори опосередковано диктують умови його господарювання. Так, Т.Б. Кузенко до складу мезофакторів фінансової безпеки торговельних підприємств відносить ринок і господарські зв'язки [8, с. 28].

Л.С. Мартюшева підкреслює, що мезофакторами фінансової безпеки підприємства є постачальники, споживачі, товари-замінники, потенційна конкуренція, суперництво підприємств та промислові взаємини [10, с. 237]. На наш погляд,

чинники «потенційна конкуренція» і «суперництво підприємств» ідентичні за своїм економічним змістом. Адже конкуренція – це, насамперед, суперництво торговельних підприємств [4, с. 159–161]. Також варто зазначити, що торговельні відносини виникають як всередині підприємства, тобто між його працівниками, так і за його межами, тобто між підприємством і його контрагентами. Тому вони мають не тільки зовнішній, але і внутрішній характер.

С. Кульпінський стверджує, що на фінансову безпеку торговельних підприємств впливають економічні, науково-технічні, природні, соціально-політичні, соціально-культурні, екологічні і демографічні фактори. Він вважає, що до складу економічних факторів відносяться рівень інфляції, зайнятості і доходів населення; до науково-технічних – технічний рівень машин та предметів праці, а також нематеріальних активів, до природних – наявність екстремальних умов [9, с. 36].

Отже, як бачимо, наведені системи класифікацій більшою мірою є характерними для мега-, мезо- та макроекономічних рівнів формування фінансової безпеки.

Різноманіття розглянутих підходів зумовлено складністю і комплексністю факторів, що здійснюють вплив. Узагальнюючи досліджені джерела і думки науковців, вважаємо за доцільне запропонувати класифікувати фактори забезпечення фінансової безпеки торговельних підприємств, окрім джерел виникнення деструктивних факторів, за напрямом впливу на фінансовий результат, як стимулюючі та дестабілізуючі; за систематичністю впливу, як постійні, регулярні, нерегулярні; за можливістю та способом оцінки, як кількісні та якісні: див табл. 1.

Запропоновані класифікаційні ознаки допоможуть виявити та точніше встановити вплив фактора, оскільки вони можуть не лише погіршувати стан підприємства, але й стимулювати його розвиток. Фінансова безпека підприємства схильна до впливу посилюючих і дестабілізуючих чинників як зовнішнього, так і внутрішнього впливу, які у своїй сукупності стосуються трьох складових економічного процесу.

Таблиця 1

Групування факторів забезпечення фінансової безпеки торговельних підприємств

Ознака	Класифікаційна характеристика	
За напрямом впливу на результат	Стимулюючі Дестабілізуючі	
За джерелом виникнення	Зовнішні	макрорівня
		мезорівня
		мікрорівня
	Внутрішні	управлінські
		операційні
		інвестиційні
		фінансові

За причинами нестачі фінансових ресурсів	нерациональна структура активів і пасивів; незбалансованість інвестиційної політики; наявність безнадійної дебіторської заборгованостей; нерациональне співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; неефективні дивідендна політика; невчасні антикризові заходи тощо
За систематичністю впливу	постійні регулярні нерегулярні
За характером впливу	загальні специфічні
За можливістю та способом оцінки	кількісні якісні

Авторська розробка

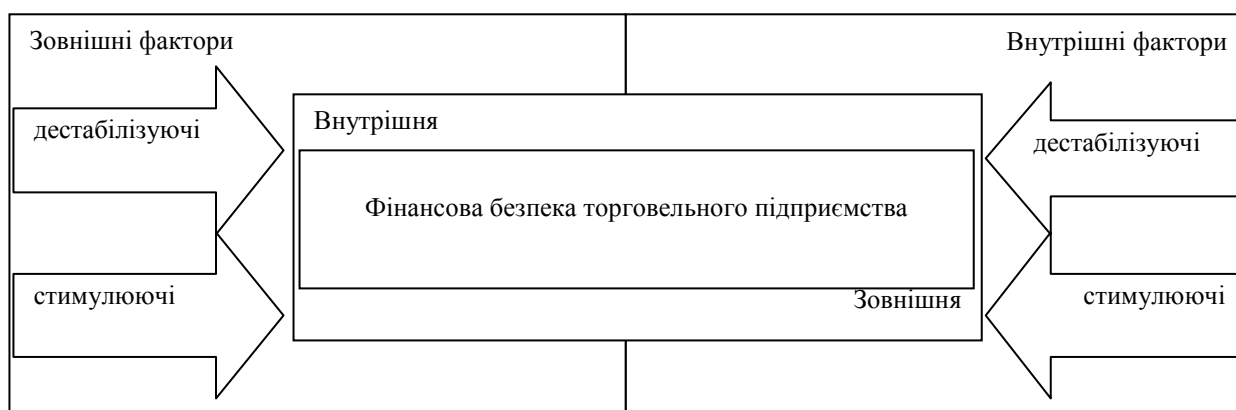

Рис. 1. Загальна схема впливу факторів на фінансову безпеку торговельного підприємства

Розроблено автором

Залежно від напрямку впливу та джерел їх виникнення фактори можуть здійснювати вплив на внутрішню чи зовнішню фінансову безпеку (рис. 1).

Висновки з проведеного дослідження. Було доведено, що саме фінансова безпека торговельного підприємства схильна до впливу

посилюючих і дестабілізуючих чинників як зовнішнього, так і внутрішнього впливу, які у своїй сукупності стосуються трьох складових економічного процесу: засобів отримання доходу; методів збереження активів та шляхів витрачання доходу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бендиков М.А. Экономическая безопасность предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С. 17–29.
2. Беседин А.Л. Экономическая безопасность предприятия в контексте системного подхода к решению проблемы защиты конфиденциальной информации / А.Л. Беседин, В.В. Беляев // Финансы и кредит. – 2004. – № 27. – С. 63–68.
3. Гринюк Н.А. Інноваційні підходи до вивчення стану фінансової безпеки підприємств України / Н.А. Гринюк // Проблеми науки. – 2009. – № 1. – С. 8–15.
4. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України : зб. матеріалів наук.-практ. конф. – К. : Вид-во Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. – С. 146–172.
5. Євдокимов Ф.І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства / Ф.І. Євдокимов, О.В. Мізіна, О.О. Бородіна // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – Донецьк : ДонНТУ, 2002. – Вип. 46. – 216 с.
6. Загорельская Т.Ю. Финансовая безопасность предприятия как объект управления / Т.Ю. Загорельская // Наук. праці ДНТУ. – Донецьк : ДонНТУ, 2006. – Вип. 103-4. – С. 215–218.
7. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика : монографія / М.В. Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.

8. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т.Б. Кузенко // БИЗНЕС-ИНФОРМ. – 2007. – № 12 (1). – С. 27–29.
9. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / С. Кульпінський // Фінансова консультація. – 2000. – № 5. – С. 34–40.
10. Мартюшева Л.С. Фінансова безпека підприємства / Л.С. Мартюшева, Т.Е. Петровська, Н.І. Трихліб // Коммунальное хозяйство городов : наук.-техн. сб. – К. : «Техніка», 2006. – Вып. 71. – С. 235–238.
11. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р.С. Папехин // Взгляд молодых ученых на экономические и финансовые реформы в России : сб. ст. – Волгоград : Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.

REFERENCES

1. Bedykov M.A. Ekonomicheskaya bezopasnost promishlennogo predpriyatiya v usloviakh kryzysnogo razvitiya / M.A. Bedykov // Menedzhment v Rossyy u za rubezhom. – 2002. – № 2. – S. 17–29.
2. Besedyn A. L. Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya v kontekste systemnogo podkhoda k resheniyu problemi zashchity konfydentsyalnoi ynfomatsyy / A. L. Besedyn, V. V. Beliaev // Fynansi y kredyt.– 2004. – № 27. – S. 63–68.
3. Hryniuk N.A. Innovatsiini pidkhody do vyvchennia stanu finansovoi bezpeky pidpriemstv Ukrainy / N.A. Hryniuk // Problemy nauky. – 2009. – № 1. – S. 8–15.
4. Dubetska S.P. Ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy // Nederzhavna sistema bezpeky pidpriemnytstva yak subiekt natsionalnoi bezpeky Ukrainy : zb. materialiv nauk.-prakt. konf. – K. : Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu finansiv, informatsiinykh system, menedzhmentu i biznesu, 2003. – S. 146–172.
5. Ievdokymov F.I. Uzahalniuiucha otsinka finansovoi skladovoi rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / F.I. Yevdokymov, O. V. Mizina, O. O. Borodina // Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu. – Donetsk : DonNTU, 2002. – Vyp. 46. – 216 s.
6. Zahorelskaia T. Yu. Fynansovaia bezopastnost predpriyatiya kak ob'ekt upravleniya / T. Yu. Zahorelskaia // Nauk. pratsi DNTU. – Donetsk : DonNTU, 2006. – Vyp. 103-4. – S. 215–218.]
7. Fomina M.V. Problemy ekonomichno bezpechnogo rozvytku pidpriemstv: teoriia i praktyka : monohrafiia / M.V. Fomina. – Donetsk : DonDUET, 2005. – 140 s.
8. Kuzenko T.B. Upravlenye fynansovoi bezopasnosti na predpriaty / T.B. Kuzenko // BYZNES-YNFORM. – 2007. – № 12 (1). – S. 27–29.
9. Kulpinskyi S. Rol finansovoi bezpeky Ukrainy v pohlyblenni intehratsiinykh stosunkiv z yevropeiskymy krainamy / S. Kulpinskyi // Finansova konsultatsiia. – 2000. – № 5. – S. 34–40.
10. Martiusheva L.S. Finansova bezpeka pidpriemstva / L.S. Martiusheva, T.E. Petrovska, N.I. Trykhlіb // Kommunalnoe khoziaistvo horodov : nauk.-tekhn. sb. – K. : «Tekhnika», 2006. – V. 71. – S. 235–238.
11. Papekhyn R.S. Yndykatory fynansovoi bezopasnosti predpriaty / R.S. Papekhyn // Vzghliad molodykh uchenikh na ekonomicheskyye y fynansovie reformy v Rossyy : sb. st. – Volhohrad : Volhohradskoe nauchnoe yzd-vo, 2007. – 16 s.